

Delovno mednarodno srečanje v Ljubljani (Slovenija) o sodobni frazeologiji kot vitalni jezikoslovni vedi

Andreja Žele

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
Email: andreja.zele@ff.uni-lj.si, andrejaz@zrc-sazu.si
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6477-2590>

Povzetek. 16. decembra 2022 je na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani potekalo dvostransko slovensko-hrvaško frazeološko delovno srečanje, na katerem so frazeologi strnjeno aktualizirali stanje frazeologije v Sloveniji in na Hrvaškem. Strokovna razprava je potekala po tematskih sklopih, in sicer: 1) metode, pristopi in pregledi, 2) frazeologija v slovarjih, 3) poučevanje in učenje frazeologije in 4) aktualne frazeološke raziskave. Potrdilo se je, da so takšna delovna mednarodna srečanja z izmenjavo strokovnih mnenj in izkušenj nujna za nemoten razvoj stroke, hkrati pa tudi neprecenljiva za njeno vizijo v okviru širše jezikoslovne dejavnosti.

Ključne besede: frazeologija, mednarodno srečanje, slovenski jezik, hrvaški jezik.

Working International Meeting in Ljubljana (Slovenia) about Modern Phraseology as a Vital Linguistic Scientific Field

Summary. On December 16, 2022, a bilateral Slovenian-Croatian phraseology working meeting was held at the Faculty of Arts of the University of Ljubljana, at which the state of phraseology in Slovenia and Croatia was updated in a very concise manner. The organizer was the Faculty of Arts in Ljubljana and, within this institution, the Department of Slovene Studies. The expert discussion took place according to thematic blocks, namely: 1) Methods, approaches and reviews, 2) Phraseology in dictionaries, 3) Teaching and learning phraseology, and 4) Current phraseological research. It has been confirmed that such working international meetings with the much-needed exchange of expert opinions and experiences are necessary for the smooth development of the profession and at the same time are also invaluable for their vision within the wider linguistic activity.

Keywords: Phraseology, international meeting, Slovenian, Croatian.

Tarptautinis darbo susitikimas Liublianoje (Slovėnija), skirtas šiuolaikinei frazeologijai kaip gyvybingai kalbotyros mokslo sričiai

Santrauka. 2022 m. gruodžio 16 d. Liublianos universiteto Filosofijos fakultete įvyko dvišalis Slovėnijos ir Kroatijos frazeologų susitikimas, kuriame glaustai buvo aptarta frazeologijos padėtis Slovėnijoje ir Kroatijoje. Renginio organizatorius Liublianos universiteto Filosofijos fakultetas, o šioje institu-

cijoje – Slovėnistikos institutas. Ekspertų diskusija vyko pagal teminius blokus: 1) Metodai, požūriai ir apžvalgos, 2) Frazeologija žodynuose, 3) Frazeologijos mokymas ir mokymasis ir 4) Šiuolaikiniai frazeologiniai tyrimai. Buvo patvirtinta, kad tokie reikalingų ekspertų frazeologijos srityje tarptautiniai susitikimai, kai galima pasikeisti nuomonėmis ir patirtimi, yra būtini sklandžiam srities vystymuisi.

Reikšminiai žodžiai: frazeologija, tarptautinis susitikimas, slovėnų kalba, kroatų kalba.

16. decembra 2022 je na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani potekalo dvostransko slovensko-hrvaško frazeološko delovno srečanje, na katerem so po dveh letih nesrečevanj v živo zelo strnjeno aktualizirali stanje frazeologije v Sloveniji in na Hrvaškem. Organizatorica je bila Filozofska fakulteta v Ljubljani, znotraj Oddelka za slovenistiko pa prof. dr. Erika Kržišnik, ki je že desetletja gonilna sila frazeologije na Slovenskem. Tako organizacijsko kot strokovno so bile soudeležene pri tem srečanju mlajše kolegice, ki predstavljajo jedro slovenske frazeologije. Enodneвно srečanje je bilo zastavljeno dvodelno, in sicer najprej so s prispevki svoje delovanje čim bolj celovito predstavile hrvaške frazeologinje, v drugem delu pa kot gostiteljice oz. gostiteljki še slovenske frazeologinje in slovenski frazeologi.

V prvem delu delovnega posveta z naslovom *Hrvaške frazeološke raziskave* so bili najprej predstavljeni *Metode, pristopi in pregledi*, in sicer v prispevkih: Hrvatska dijalektna frazeološka istraživanja (Mira Menac Mihalić), Frazeološka djelatnost u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje (Barbara Kovačević), Zač se reče i kako se još reče (Martina Bašić). Sledil je sklop razprav *Frazeologija v slovarjih* s prispevki Hrvatska frazeološka flora i fauna (Barbara Kovačević, Ivana Vidović Bolt), Hrvatski školski frazeološki rječnik (Ana Čavar, Ivana Vidović Bolt), Izrada mrežnog Frazeološkog rječnika hrvatskoga jezika: metode i rješenja (Ivana Filipović Petrović, Jelena Parizoska). Druge aktualne frazeološke raziskave, Ob opisnem oz. vsebinskopredstavitvenem delu frazeologije so stalnica jezika tudi normativna vprašanja, zato še prispevek O ortografskim problemima u hrvatskoj frazeologiji (Ermina Ramadanović).

Drugi sklop prispevkov je zlasti z razvojnega stališča frazeologije odprl zelo pomembno vprašanje *Poučevanje in učenje frazeologije* s prispevki Frazemi i intelektualni vokabular mladih (na primjeru frazeodidaktičkog priručnika Arijadina nit) (Branka Barčot, Anita Hrnjak). Na koncu je sledilo še seznanjanje z zelo temeljnim delom, ki bi bilo zaželeno v vsakem jeziku, to je *Bibliografija frazeologije*: Rad na Bibliografiji hrvatske frazeologije (Anita Hrnjak, Barbara Kovačević).

Sledila je obširnejša predstavitev slovenske frazeologije *Slovenske frazeološke raziskave*, kjer so znotraj drugega dela posveta slovenski gostiteljki srečanja predstavili uporabo pri nas aktualnih *Metod, pristopov in pregledov* s prispevki Dostopnost slovenske narečne frazeologije na spletu: možnosti,

ureditev in nove raziskave (Vera Smole), Priprava frazeoloških podatkov za računalniško obdelavo (Polona Gantar), Digitalizacija arhiva paremioloških enot in etnolingvistična obravnava gradiva (Saša Babič), Sodobni prisežni obrazci med folkloristiko in frazeologijo (Rok Mrvič), Španska frazeologija v 21. stoletju (Jasmina Markič), Jezikovna podoba čustev v italijanščini in frazeološke raziskave v Italiji (Daša Stanič). Sklop *Frazeologija v slovarjih* je s prispevkoma Kako raste frazeologija v enojezičnem razlagalnem slovarju za slovenščino? (Nataša Jakop) in Paremiologija v paremiološkem slovarju SPP in novem slovenskem splošnem slovarju eSSKJ (Matej Meterc) predstavil specifično obravnave frazemov v slovarju. V sklopu *Aktualne frazeološke raziskave* so se razkrila glavna področja aktualnih raziskav: Frazeologija v publicističnih besedilih – danes (Erika Kržišnik), Frazeologija med besediščem in slovnico (Vida Jesenšek), O rdečem petelinu, pranju denarja in škarjastem prijemu v terminologiji (Mateja Jemec Tomazin) in Diahrono raziskovanje frazemov (Eva Trivunović). Vzporedno primerjalno, in vsaj deloma tudi kontrastivno, je bilo predstavljeno *Poučevanje in učenje frazeologije* s prispevki Frazeologija in pregovori v spletnem okolju Slovenščina na dlani (Natalija Ulčnik, Matej Meterc, Vida Jesenšek), Frazeologija pri študentih slovenščine kot tujega jezika – izkušnja z maternimi govorniki italijanščine (Karin Marc), Frazeološki lažni prijatelji v angleščini in slovenščini: problem prepoznavanja in pravilnega prevajanja (Marjeta Vrbinc, Alenka Vrbinc), Smeh je pol zdravja ali frazeologija v šalah (Katarina Rigler Šilc).

Že večkrat je bilo potrjeno, da je med sistemsko sorodnimi jeziki sodelovanje lahko še bolj vzajemno koristno in učinkovito; izmenjevanje metod in siceršnjih izkušenj se vedno znova izkazuje kot nekaj neprecenljivega. Bibliografski popis frazeologije določenega jezika je zagotovo velik cilj vsakega frazeologa, in veliko dejanje ga je že zastaviti in začeti, vsaj del poteka in končanje pa potem prepustiti še novim generacijam strokovnjakov. Izvor frazeologije so živi govori, zato je še kako pomembno ohranjati stik z vsemi zvrstmi govoric, od narečnih do širše pokrajinskih, urbanih in obrobni, ki vsaka na svoj način oživljajo jezik. In od tu naprej se pojavlja vprašanje: kako vse te frazeme čim bolj sistemsko zaobjeti in ustrezno popisati? V nadaljevanju pa je potrebno premisliti dosednji frazeološko-paremiološki popis in ga čim bolj sistemsko ustrezno in še zlasti kontinuirano nadaljevati v prihodnje. Zastavljajo se nova vprašanja in smernice pri digitaliziranju folklornega gradiva in razmisleki o načinu arhiviranja. Nekaj je zagotovo res: frazeološke enote zaradi svoje zgradbeno-pomenske svojskosti ostajajo med najtežje obvladljivimi jezikovnimi prvinami, in to pri vsakovrstni jezikoslovni obravnavi, še posebej pa za poskuse računalniškega obdelovanja oz. luščenja.

Za frazeologijo prihodnosti in zlasti za njen kontinuiran razvoj je zelo pomemben šolski frazeološki slovar, ki so ga konceptualno predstavile

hrvaške frazeologinje. S šolskim slovarjem je tesno povezano tudi poučevanje frazeologije v osnovnih in srednjih šolah, še zlasti njeno prepoznavanje in pravilno tolmačenje. Predstavljeno je bilo prosto dostopno interaktivno učno e-okolje Slovenščina na dlani, v katero je vključen tudi poseben vsebinski sklop, vezan na frazeme in pregovore. Zajema raznolike naloge o podobi, pomenu in rabi frazemov ter pregovorov, razlage frazeoloških in paremioloških vsebin ter slovarske opise izbranih frazemov in pregovorov. Snovalci sklopa so se pri pripravi soočali s številnimi izzivi – katere enote izbrati, kako zasnovati naloge, da bodo prilagojene digitalnemu okolju in da bodo omogočale visoko stopnjo avtomatizacije, kako predstaviti teoretične vsebine, kako izbrane enote slovarsko opisati ipd.

Paremiologija se v slovenskem prostoru ustrezno, tj. korpusno in slovarsko, razvija šele zadnjih deset let. V slovenščini nastaja Slovar pregovorov in sorodnih paremioloških izrazov, ki ima status rastočega slovarja na slovarskem portalu Fran.si, ki nastaja od leta 2020 in trenutno obsega 400 paremioloških iztočnic. Razloženo je bilo, v čem se gradivski zajem paremiologije, njena (zlasti korpusna) analiza ter prikaz slovarskih podatkov razlikujejo od paremiografskega dela znotraj v eSSKJ (Slovar slovenskega knjižnega jezika, tretja izdaja), ki na istem portalu nastaja od leta 2016.

Opisani so bili tudi postopki priprave in leksikografske obravnave sodobnega frazeološkega gradiva za objavo v rastočem enojezičnem razlagalnem slovarju za slovenščino (eSSKJ na portalu Fran). Leksikografi so postavljeni pred izziv, kako prikazati frazeološko variantnost, ki je sicer vsaj deloma že izpričana v korpusnem gradivu. Neke vrste frazemske stalno stavo besed predstavljajo tudi posebna terminološka poimenovanja, ki so metaforična poimenovanja pojmov v pojmovnem sistemu neke stroke. Načeloma gre za prave termine, vendar so zaradi svoje prepoznavne slike, ki jo vzbudijo v naslovniku, pogosto zapisani v narekovajih.

Kaj pa frazeologija v slovnica? Zaradi idiomatičnosti in neprozorne pomenskosti zgradbe so frazemi v presečišču besedišča določenega jezika in njegove slovnice; frazeologija npr. v metodoloških okvirih konstrukcijske slovnice zavzema osrednje mesto. In pomensko-pragmatični potencial frazemov je tako raznolik, da je praviloma določljiv le v vsakokratni rabi, tj. z vsakokratno umestitvijo v konkretno besedilo.

In kaj je z današnjimi frazemi v vsakdanji rabi? To lahko vsaj deloma odkrije spremljanje najbolj znanih spletnih portalov, povezanih s TV-hišami, in pregled treh najbolj odmevnih in tudi politično angažiranih revij. Prvenstveni namen je opazovati zlasti stilistično izrabo frazemov s t. i. frazeološkimi prenovitvami. In kot se očitno izkazuje, je variantna raba frazemov sicer pogosta, a ima razpon od napake prek morda nezavedne, a hotene, zato tudi

stilno neučinkovite modifikacije do prave avtorske prenovitve, ki je stilno zaznamovan besedilni postopek.

Na koncu pa se vsakič znova potrdi, da so tovrstna delovna mednarodna srečanja s prepotrebno izmenjavo strokovnih mnenj in izkušenj v bistvu nujna za nemoten razvoj stroke in neprecenljiva tudi za njeno vizijo znotraj širšega jezikoslovnega delovanja. Po takem delovnem srečanju si zaželimo tudi objavljene prispevke, ki omogočajo trajnejši vpogled v strokovna razmišljanja in smernice za naprej.

December 2022